

Karin van Bommel (Verwey-Jonker Instituut)
Marjolein Keij (Pharos)

Evaluatie Pilot Lieve Mama

Evaluatie Pilot Lieve Mama

Auteurs

Karin van Bommel (Verwey-Jonker Instituut)

Marjolein Keij (Pharos)

Utrecht, Oktober 2022

Inhoud

Evaluatie Pilot Lieve Mama	4
Onderzoek	4
Uitkomsten	5
Toekomst van Lieve Mama	12

Evaluatie Pilot Lieve Mama

In januari 2022 is de pilot Lieve Mama van start gegaan, dat zich richt op een gecombineerde aanpak zwangerschapsbegeleiding, taal en ondersteuning in Utrecht Overvecht. Arabischspreekende zwangeren kregen daarbij het aanbod om mee te doen aan een Centering Pregnancy (CP) groep waarin een verloskundige en een Arabischspreekende co-begeleider samenwerkten. Eén CP groep werd gestart bij Verloskundigenpraktijk Doula en de andere in het Universitair Verloskundig Centrum Utrecht. De zwangere vrouwen kregen aanvullend de mogelijkheid om mee te doen aan een taaltraining van het NCB, specifiek gericht op de taal die gebruikt wordt tijdens de CP groepen. Ook konden ze, indien gewenst, gekoppeld worden aan een ma-maatje van het 1000 dagen project van stichting Al Amal. Gemeente Utrecht heeft de pilot gefinancierd.

Doel van deze pilot was dat deelnemende zwangeren en hun partners zich voorbereid voelen op de komst van hun kindje in Nederland. De hypothese is dat zij minder stress ervaren door een toename van kennis over zwangerschap, gezondheid en de zorg in Nederland, meer Nederlandse taalvaardigheden en een groter sociaal netwerk. Dit alles beoogt bij te dragen aan het welzijn van de ouders en een meer kansrijke start van hun kind

Onderzoek

In januari 2022 is een onderzoek door het Verwey-Jonker Instituut en Pharos van start gegaan, waarbij naar de impact van de interventie en de waardering van het programma werd gekeken. Gedurende de pilot ging veel aandacht uit naar de barrières en succesfactoren tijdens het implementatieproces. In deze rapportage wordt inzicht gegeven in hoe deelnemers het programma waarderen en wat er voor stakeholders nodig is voor een goede toekomstige uitvoering van Lieve Mama.

Vraagstelling

Het onderzoek heeft zich gericht op drie vragen:

In hoeverre voelen deelnemende zwangeren zich goed voorbereid op de komst van hun kind?

- Kennis over gezondheid, zwangerschap en geboortezorg in Nederland.
- Vertrouwen in een veilige en gezonde bevalling.
- Ervaring sociale steun en sociaal netwerk.
- Taalbegrip en communicatie.

Hoe wordt het programma van Lieve Mama door deelnemers gewaardeerd?

- Wat dragen de verschillende aspecten van de interventie bij aan het gevoel van voorbereiding op de komst van een kind?
- Wat gaat goed en is waardevol?
- Wat gaat minder goed en ontbreekt?

Wat is er van en voor stakeholders nodig om dit programma zo goed mogelijk uit te voeren?

- Wat zijn succesfactoren m.b.t. de uitvoering van het programma?
- Wat zijn barrières m.b.t. de uitvoering van het programma in de ervaring van stakeholders?
- Welke verbeterpunten zijn er m.b.t. de uitvoering van het programma?

Onderzoeksverantwoording

De onderzoeksvragen zijn beantwoord aan de hand van onderstaande methoden:

Individuele interviews met deelnemers

Drie deelnemers uit de UVC Centering Pregnancy groep en drie deelnemers uit de Doula Centering Pregnancy groep zijn in april 2022 geïnterviewd. Vier van hen zijn in september 2022 nogmaals geïnterviewd (twee vrouwen waren aan het einde van de pilot niet meer bereikbaar). De interviews hadden betrekking op de mate van voorbereiding op de komst van het kindje en de waardering van het aanbod.

De topiclijst is opgesteld aan de hand van vijf levensdomeinen:

- Gezondheid en zwangerschap
- Toegang tot zorg en steunbronnen
- Zwangerschap en bevalling
- Migratie
- Wonen en financiën

De domeinen zijn gebaseerd op een combinatie van de methoden van SamenStarten en Voorzorg en aangepast aan de doelgroep in dit onderzoek. De vragen richtten zich op ervaringen van deelnemers. Kennisniveau omtrent zwangerschap werd uit het narratief gehaald. De topiclijst is door twee ervaren onderzoekers opgesteld. Een oefeninterview met een ervaringsdeskundige heeft plaatsgevonden waarna laatste aanpassingen zijn gemaakt.

Vragenlijsten en gesprekken met stakeholders

Stakeholders met betrekking tot de uitvoering van de pilot hebben op twee momenten een vragenlijst ingevuld of in een gesprek een aantal vragen beantwoord:

De eerste vragenlijst werd in februari/maart 2022 ingevuld door twee verloskundigen, een Arabischsprekende co-begeleider, Stichting Dear Mama, Gemeente Utrecht, Al Amal, een docent NCB opleidingen, Stichting Centering Nederland en de coördinator van het project. De vragenlijst had betrekking op verwachtingen, doelen en benodigdheden.

De tweede vragenlijst/telefonisch gesprek vond plaats in september 2022. Twee verloskundigen, een Arabischtalige co-begeleider, een docent NCB opleidingen en de programma coördinator hebben input gegeven. De vragen hadden betrekking op ervaringen, geleerde lessen en benodigdheden voor een goede samenwerking. De uitkomsten geven inzicht in wat er van en voor stakeholders nodig is voor een goede uitvoering van het programma.

Tussentijdse evaluatiegesprekken en leersessies met stakeholders

In meerdere tussentijdse gesprekken is stilgestaan bij de voortgang, barrières en succesfactoren van de pilot. Deze gesprekken werden georganiseerd door de gemeente Utrecht, door Stichting Dear Mama en door de coördinator.

Afsluitende leersessie

Aan het einde van de pilot zijn de stakeholders bij elkaar gekomen en zijn de bevindingen van het onderzoek gepresenteerd. Deze bijeenkomst werd als leersessie benut. Tijdens de leersessie werd (1) aandacht besteed aan de terugkoppeling van resultaten van de vragenlijsten en interviews, (2) met de stakeholders in gesprek gegaan of ze de resultaten herkennen, wat er eventueel anders moet en hoe dan, en (3) samen een gesprek gevoerd over de toekomst van het programma en wat daarin belangrijke overwegingen zijn.

Uitkomsten

Aan de hand van de input van deelnemende vrouwen en stakeholders wordt antwoord gegeven op de drie deelvragen van dit onderzoek.

Vorbereiding op de komst van het kindje

Door in gesprek te gaan met deelnemers over vijf levensdomeinen is inzicht verkregen in de mate waarin zij zich voorbereid voelen op de komst van hun kindje. De gesprekken vonden zowel voor als na de bevalling plaats.

Gezondheid en zwangerschap

Onder dit thema scharen vrouwen met name de thema's gezond eten, bewegen en de aan- of aanwezigheid van klachten. De restricties met betrekking tot eten tijdens de zwangerschap en specifieke zwangerschapslusten zijn belangrijke thema's. Het gesprek erover helpt om deze beter te duiden, en ook het professionele advies wordt gewaardeerd. Vrouwen halen hun informatie uit de Centering Pregnancy (CP) groep maar ook van internet, of ze laten zich adviseren door familie. Wat opvalt is dat soms juist de adviezen van familie niet op prijs worden gesteld en het professionele advies belangrijker wordt gevonden. De ramadan komt aan bod en door sommige islamitische vrouwen is tijdens de zwangerschap gevast. Een deelnemer oppert een mogelijke link tussen de (tijdelijke) groeiachterstand van haar kindje en het vasten.

Het is niet duidelijk geworden of de vrouwen ook echt gezonder zijn gaan leven door de uitwisseling tijdens de CP bijeenkomsten. Wel is duidelijk dat het ventileren van "zwangerschaps-last" (dat je niet alles mag eten, pijnjes, of slecht slapen bv) helpt, en dat het verhaal van anderen steunend is.

Een van de CP groepen is voortijdig gestopt omdat de deelnemers zijn doorverwezen naar de tweede lijn.

Naast fysieke gezondheid komt ook psychische gezondheid aan bod. Een vrouw vertelt dat ze erg veel stress ervaart vanwege een vervelende eerdere ervaring met bevallen. Er wordt tijdens de bijeenkomsten aandacht besteed aan de ervaring dat je je na een bevalling slecht kan voelen. Tijdens een zwangerschap kan perfectionisme ervoor zorgen dat je over grenzen gaat en niet goed naar je lichaam luistert. Tijdens interviews wordt genoemd dat dit buiten de CP groep wordt besproken met een coach bijvoorbeeld. Een van de deelnemers geeft na afloop van haar deelname aan Lieve Mama aan dat ze graag meer informatie had willen ontvangen over het verloop van de weken na de bevalling. Hoewel dit onderwerp aan bod is gekomen tijdens de bijeenkomsten voelde zij zich na de bevalling niet voldoende voorbereid op de periode die daarna kwam. Andere deelnemers noemden dit niet.

Toegang tot zorg en steunbronnen

De vrouwen ervaren erg veel steun van elkaar tijdens hun zwangerschap. Voor hen allen speelt die behoefte extra door omstandigheden (verhuizing, migratie, eerste kindje, eerdere ingrijpende gebeurtenissen). Zowel de ontmoetingen met elkaar als het gesprek werkt steunend. Er zijn app groepen gevormd waarin de vrouwen onderling contact hebben. Een aantal vrouwen maakt gebruik van een extra aanbod (een ma-maatje van Al Amal, een zwangerschapscursus met de partner, een coach via het werk). Tot slot wordt de informele steun van een partner of familie genoemd. De ervaringen lopen hierin uiteen. Hulp van een partner of naaste familie kan bijvoorbeeld kraamzorg of psychische hulp vervangen, een ander vindt het niet wenselijk dat familieadviezen geeft op basis van de eigen ervaring. Maar een enkele keer wordt het woord vriendschap genoemd, bijvoorbeeld dat een vriendschap is ontstaan in de groep, dat vrienden steunend zijn of dat gebrek aan vriendschap een gemis is. Vooral deelnemers die dierbare familieleden in het buitenland hebben geven aan dat ze dat moeilijk vinden en hun nabijheid missen, via telefonisch contact ervaren ze toch steun en in sommige gevallen zijn familieleden overgekomen na de bevalling.

Zoals genoemd zijn een aantal vrouwen doorverwezen naar de tweede lijn vanwege complicaties in de zwangerschap. Doordat het voor hen lastig was om naar de bijeenkomsten te komen hebben twee CP bijeenkomsten tijdens de zwangerschap niet plaatsgevonden. De laatste bijeenkomst heeft wel met alle deelnemers en de baby's kunnen plaatsvinden. In de andere groep hebben alle bijeenkomsten plaatsgevonden, maar heeft door het wegvallen van de Arabischsprekende co-begeleider niet iedereen alle bijeenkomsten bijgewoond.

Zwangerschap en bevalling

De informatie over zwangerschap en bevalling, de praktische informatie en hoe het zorgsysteem in Nederland werkt, is de meest gewaardeerde informatie voor alle vrouwen in de CP groepen. Dit geldt zowel voor de Nederlandssprekende vrouwen, die voor het eerst zwanger zijn, als voor de Arabischsprekende vrouwen die voor het eerst in Nederland bevallen. "Die informatie helpt echt" bij de voorbereiding maar vooral ook op het gevoel om veilig te kunnen bevallen. Een van hen vertelt dat het een hele andere, veel fijnere, manier van zwangerschapsbegeleiding is dan zij in haar geboorteland bij haar eerste zwangerschap heeft ervaren. Dat voor onderlinge uitwisseling meer tijd is doordat de groepsbijeenkomsten langer duren, wordt ook als voordeel genoemd. Vrouwen geven aan dat ze het waarderen dat er verschillende ervaringen worden gedeeld en dat ze "van elkaar kunnen leren". De deelnemers die na afloop van hun bevalling werden gesproken vertelden dat ze geen nare bevallingservaring hebben gehad, al was de bevalling zelf in sommige gevallen best moeilijk.

Migratie

Migratie, dat benoemen alle vrouwen, heeft een grote impact op de ervaring van de zwangerschap en bevalling. De uitwisseling met elkaar tijdens de groepsbijeenkomsten en de mogelijkheid tot het benoemen van verschillen tussen thuis en hier geeft steun. Binnen CP is dat expliciet aan bod gekomen. Voor de Arabischsprekende vrouwen geldt dat het verschil tussen Nederland en het thuisland als erg groot wordt ervaren. De vrouwen geven aan graag de taal beter te willen spreken, en meer te willen weten over hoe de samenleving in Nederland werkt. Ze wensen ook dat CP groepen gemengd worden met Arabischsprekende en Nederlandssprekende vrouwen.

In de gemengde CP groep waar zowel Nederlands als Arabisch wordt gesproken met de deelnemers, zijn vrouwen wisselend enthousiast over de wijze waarop dit is georganiseerd. Het wordt als meerwaarde gezien dat er verschillende visies op opvoeding aan bod komen doordat je uit verschillende landen en culturen komt. De vrouwen hebben wel behoefte aan evenwicht in de samenstelling van de groep. Tijdens deze pilot was er in een van de groepen slecht één Arabischsprekende deelnemster. Een aantal vrouwen noemt dat zij het idee hebben dat het niet leuk is voor een Arabischsprekende vrouw om als enige de Nederlandse taal niet te beheersen, ook al wordt er tussentijds vertaald. Ze hebben het gevoel dat zij onderdelen van de interactie mist; "bijvoorbeeld als er dan gelachen wordt, want het is heel gezellig, dat ze dan moet vragen waar het over gaat". Andersom gaf de Arabischsprekende vrouw aan zich bezwaard te voelen over de tijd die de vertaling voor haar in beslag neemt.

Wonen en financiën

Er zijn tijdens de interviews weinig ervaringen gedeeld op het vlak van wonen en financiën. Een aantal vrouwen gaf aan goed voorbereid te zijn op de bevalling met voldoende uitrusting. Tijdens huisbezoeken voor interviews werden klaarstaande babyspullen, zoals wiegjes, getoond. Er werden geen expliciete zorgen op dit vlak geuit.

Ervaringen deelnemers

Door op twee momenten in gesprek te gaan met deelnemende vrouwen is inzicht verkregen in hoe zij het Lieve Mama programma en het verloop van de interventie waarderen.

Succesfactoren m.b.t. uitvoering

Deelnemende vrouwen zijn overwegend positief over de CP bijeenkomsten. Een aantal noemt dat zij bij een volgende zwangerschap weer mee zouden willen doen. Een vrouw zegt met de bijeenkomsten haar doelen al te hebben bereikt, en een volgende keer te kiezen voor individuele zorg.

Succesfactoren die zijn genoemd:

- De uitwisseling: het spreken met vrouwen die in dezelfde positie zitten werd heel erg gewaardeerd.
- Meer tijd met elkaar voor de uitwisseling van informatie en ervaringen.
- Een vriendin krijgen via de CP groep.
- Mogelijkheid voor extra uitwisseling via een app-groep.
- Het nabellen door de Arabischsprekende co-begeleider werd als positief ervaren.
- Het horen van verschillende ervaringen wordt als leerzaam ervaren.
- Meer kennis over zaken rondom een bevalling in Nederland.
- De Arabische vertaling: door aanwezigheid van de Arabischtalige co-begeleider was het mogelijk om mee te doen aan CP voor de Arabischsprekende vrouwen.

De Arabischsprekende deelnemers uitten zich ook positief over de mogelijkheid om mee te doen met een taalprogramma, maar hebben dit allen niet gedaan. Als redenen noemden ze dat het niet goed uitkwam, met name qua tijdstip, qua moeilijkheden in de zwangerschap en vanwege zorg voor een ander kindje. Ook bestond er bij sommige vrouwen wat onduidelijkheid over het aanbod. De

deelnemers vonden het fijn dat iemand van NCB iets tijdens de bijeenkomst kwam vertellen over het taalaanbod. Het moment van het verstrekken van deze informatie, tijdens een van de eerste bijeenkomsten, vonden ze goed.

Vier vrouwen hebben tijdens de zwangerschap of na de bevalling contact (gehad) met een ma-maatje van stichting Al Amal. Drie van hen waren al op de hoogte van het ma-maatjes programma via andere kanalen dan via Lieve Mama.

Barrières m.b.t. de uitvoering

Deelnemers zijn voornamelijk positief over het Lieve Mama programma, maar noemden een aantal barrières:

- De Arabischsprekende vrouw in de groep met Nederlandssprekende vrouwen voelde zich bezwaard over de ruimte die vertaling innam. De Nederlandssprekende vrouwen voelden dat bezwaar niet, maar vonden het sneu voor haar dat zij veel miste van de sociale interacties. Ze vroegen zich af of zij zich niet buiten de groep voelde vallen.
- Een barrière om mee te blijven doen met de bijeenkomsten waren complicaties tijdens de zwangerschap. Door verwijzing naar de tweede lijn en weinig mobiliteit waren deelnemers niet bij alle CP bijeenkomsten aanwezig.
- Vanwege het ontbreken van een Arabischsprekende co-begeleider was het voor één deelnemer niet mogelijk om alle bijeenkomsten bij te wonen.
- Barrières om deel te nemen aan het taalaanbod zijn het tijdstip, moeilijkheden in de zwangerschap en gebrek aan oppas voor andere kinderen.
- Een barrière met betrekking tot het ma-maatjes programma was dat er in sommige gevallen geen contact met het ma-maatje was. Ziekte was hiervoor waarschijnlijk de oorzaak, maar dat was niet voor iedereen helder.
- Doordat één van de verloskundigenpraktijken tijdens de pilot ophield met bestaan werd wat onrust door de deelnemers ervaren.

Verbeterpunten m.b.t. de uitvoering

Tijdens de interviews na afloop van de pilot gaven vrouwen een aantal suggesties voor eventuele aanpassingen in het programma bij een vervolg:

- Meng CP groepen met zowel Arabischsprekende als Nederlandssprekende vrouwen. Eén Arabischsprekende vrouw in een CP groep is te weinig, dat geeft alle deelnemers een ongemakkelijk gevoel. Een fiftyfifty verdeling lijkt optimaal. De Arabischtalige deelnemers gaven aan dat het goed is om met Nederlandse taal in aanraking te komen en dat ze graag verschillende ervaringen horen.
- Grotere groepen zijn wenselijk, het liefst met ten minste zes vrouwen. "Meer mensen is beter, omdat het niet bij iedereen hetzelfde gaat". Het uitwisselen van verschillende ervaringen wordt als waardevol gezien.
- Begin al vroeg met informeren over het taalaanbod en het ma-maatjes project, indien mogelijk al bij het aanmeldingsformulier.
- Een van de vrouwen gaf aan behoefte te hebben aan meer informatie over de periode na de bevalling. Meerdere vrouwen gaven aan dat ze het een meerwaarde zouden vinden als iemand van kraamzorg, het consultatiebureau en een lactatiedeskundige zouden worden uitgenodigd om iets te vertellen tijdens de bijeenkomsten. Dit zal een warme overdracht ten goede komen.
- Zorg voor goede zichtbaarheid en voor goede Arabischtalige informatie. Laat de vertaling niet over aan de partners van zwangere vrouwen.
- Betrek zoveel mogelijk organisaties bij de werving en blijf hen actief benaderen. Houd ook huisartsen betrokken.
- Communiceer helder over knelpunten die zich voordoen zodat gebeurtenissen niet in het vage blijven. De deelnemers krijgt spanningen mee.
- Let op tijdstippen waarop activiteiten worden aangeboden. Vroeg in de ochtend is lastig voor vrouwen die misselijk zijn. Volgens de Arabischsprekende deelnemers zou in de middag -tussen 15-17 uur- het beste zijn.

- De vrouwen noemen dat ze het aan het einde van hun zwangerschap te zwaar vinden om nog veel activiteiten te ondernemen, ze raadden aan om de taallessen vooral in de eerste twee semesters van de zwangerschap te organiseren.
- Het is goed als iemand van stichting Al Amal in beide CP groepen het ma-maatjes project persoonlijk toelicht.

Ervaringen stakeholders

Door bij aanvang en na afloop van de pilot een vragenlijst in te vullen en in gesprek te gaan met stakeholders is inzicht verkregen in hun ervaringen, succesfactoren, barrières en verbeterpunten voor het programma van Lieve Mama. Er is gericht gevraagd naar de verwachtingen ten aanzien van de drie onderdelen (CP, taal en ma-maatje) van het programma. Bij de evaluatie is algemeen gevraagd naar successen, barrières en aanbevelingen.

Doelen en verwachtingen ten aanzien van Lieve Mama

Vrijwel alle stakeholders zien meerwaarde in de drie onderdelen van het programma, maar hebben obstakels ervaren tijdens de pilotfase ten aanzien van de uitvoering en de verbinding van de losse onderdelen. Niet alle verwachtingen zijn behaald, met name doordat niet alle CP bijeenkomsten zijn doorgegaan en het taalaanbod niet goed van de grond is gekomen. Van tevoren gaven stakeholders aan dat er kennis nodig zou zijn van elkaars aanbod, dat de pilot tijd zou kosten, dat efficiëntie in de samenwerking en goede communicatie nodig zouden zijn. Er werd ook verwacht dat het tijd zou kosten om de dynamiek tussen verloskundige en co-begeleider vorm te geven en dat het zoeken zou zijn om de vertaling van informatie een plek te geven tijdens de CP bijeenkomsten. Verder werd van tevoren aangegeven dat werving aandacht nodig had en lastig kon zijn. Gaandeweg het project bleek inderdaad dat dit aandachtspunten bleven. De werving werd als lastig ervaren, met name van Arabischsprekende vrouwen. Ook is de samenwerking tussen verloskundige en co-begeleider niet in alle gevallen soepel verlopen.

Het taalaanbod is een belangrijke kans voor vrouwen die de taal niet goed spreken, maar niet alle stakeholders waren vooraf overtuigd dat vrouwen er makkelijk gebruik van zouden maken. De doorverwijzing naar dit onderdeel van Lieve Mama heeft veel aandacht. Om vanuit CP goed te kunnen doorverwijzen, is inbedding van informatie over het taalprogramma in het groepsaanbod belangrijk. De verwachtingen dat er obstakels zouden zijn bij het doorverwijzen zijn uitgekomen. Er is tijdens de CP bijeenkomst aandacht besteed aan het taalaanbod maar er is uiteindelijk geen gebruik van de taallessen gemaakt.

De derde pijler van Lieve Mama is het ma-maatjes project van stichting Al Amal. Ook de verwachtingen hierover liepen uiteen. Niet iedereen had voldoende zicht op de behoeften van vrouwen of kennis van het aanbod. Anderen verwachtten een grote behoefte aan extra steun. Zij meenden dat laagdrempelig doorverwijzen goed mogelijk zou zijn omdat Al Amal bekend is in Overvecht en de ervaringen van deelnemende vrouwen ook anderen zullen stimuleren. Gedurende de pilot nam het merendeel van de Arabischspreekende vrouwen deel aan het ma-maatjes project, de meesten hadden al via andere kanalen dan Lieve Mama over stichting Al Amal gehoord.

Ondanks de obstakels zien alle stakeholders ook na afloop van de pilot meerwaarde in een dergelijke gecombineerde aanpak, overeenkomstig met de verwachting die zij van tevoren uitspraken.

Succesfactoren m.b.t. de uitvoering

Stakeholders noemen meerdere succesfactoren met betrekking tot de uitvoering van het Lieve Mama programma:

- Waardering voor het doel van het programma.
- Het enthousiasme en de inzet van betrokkenen wordt erg gewaardeerd.
- De samenwerking met de Arabischspreekende co-begeleider is met name in één groep goed bevallen.

- De deelnemers hebben aangegeven dat ze zich met het aanbod echt gehoord voelen, er ontstond een goede relatie in de CP groepen.
- Dat zwangeren een eigen netwerk vormen en meer begrip hebben over de zorg ontlast de zorgverlener.
- Het persoonlijke contact dat de co-begeleider legt met de deelnemers wordt positief gewaardeerd, zowel tijdens bijeenkomsten als telefonisch.
- De app groep die in de loop van de pilot ontstond zorgde voor kortere lijntjes tussen stakeholders.

Barrières m.b.t. de uitvoering

Door stakeholders werden ook enkele barrières genoemd met betrekking tot de uitvoering van het programma, deze gaan voornamelijk over communicatie:

- Externe omstandigheden; tijdens de pilot is er veel uitval door ziekte geweest bij vrijwel alle partners. Daarnaast bemoeilijkte corona in eerste instantie de werving en communicatie. Verder was er veel drukte bij andere werkzaamheden, het was daardoor lastig voor stakeholders om tijd te vinden. Ook was er sprake van reorganisatie binnen het ziekenhuis dat impact had op de werkzaamheden van de verloskundigen.
- Er was geregeld sprake van onduidelijke communicatie, het was bijvoorbeeld niet altijd duidelijk wie de contactpersoon was. Ook duurde het soms lang voordat iedereen bereikt was en reacties werden gegeven, daardoor was het moeilijk om afspraken te maken.
- De taakverdeling was niet altijd helder, door afwijkingen van initiële plannen zijn vanuit verschillende kanten mensen bij het programma betrokken wat soms zorgde voor overlap of onduidelijkheid qua afspraken.
- Financiële afspraken waren niet duidelijk, waardoor met name de inzet van een co-begeleider niet goed verliep. Hoewel van tevoren gezamenlijk naar de begroting gekeken is bleken er uiteindelijk toch te weinig uren beschikbaar.
- De werving verliep niet soepel, waardoor er weinig Arabischspreekende deelnemers in de CP groepen waren. Er waren ook moeilijkheden in de

werving voor het taalaanbod. In de werving voelde men zich afhankelijk van de wijk (Overvecht) en de verloskundigen.

- Lijntjes tussen stakeholders waren soms niet kort genoeg, waardoor niet iedereen goed op de hoogte was van hoe het programma verliep. Er was sprake van verschillende 'eilandjes' waardoor informatie niet altijd gedeeld werd.

Verbeterpunten m.b.t. de uitvoering

Alle stakeholders gaven aan meerwaarde te zien in een vervolg van Lieve Mama. Tijdens gesprekken werden verschillende suggesties gedaan voor eventuele verbeteringen bij het verder uitbreiden van het programma.

Samenwerking en taakverdeling:

- Duidelijke organisatiestructuur is belangrijk. Heldere afspraken over taakverdeling moeten worden gemaakt en een goed aanspreekpunt is nodig.
- Een duidelijke startbijeenkomst, bij voorkeur fysiek, kan bijdragen aan een prettige samenwerking met korte lijntjes.
- Afspraken lang van tevoren plannen en zorgen voor aanwezigheid.
- Ook heldere afspraken maken over wat wel en wat niet bij het project hoort. Goed verwachtingsmanagement. Het aantal intervisiemomenten van tevoren afspreken.
- Heldere financiële afspraken. Daarbij zorgen dat vergoedingen in balans zijn.
- In gesprek blijven met de gemeente over het voortzetten van de financiering (bijv. voor de co-begeleider).
- Zorgvuldige screening van co-begeleider en duidelijke afspraken over werkzaamheden, verwachtingen en vergoeding.
- Conflicten snel en goed aanpakken. Zorg voor het oplossen van conflicten, anders kan het blijvende schade aan relaties toebrengen. Conflicten zijn ook voelbaar voor deelnemers aan de groep.
- Er is behoefte aan meer mogelijkheid om via een platform ervaringen uit te wisselen.

Integraal aanbod:

- Gecombineerde aanpak meer benadrukken: koppeling tussen CP, taalaanbod en Al Amal. Gezamenlijke werving en uitwisseling van informatie.
- Vooraf meer zicht op de behoeften en wensen van de deelnemers aan de CP groepen ten aanzien van het leren van taal en extra ondersteuning, zodat de informatie daarover aansluit bij de behoeften.
- Meer zicht op hoe je warm kan verwijzen en werven, meer zicht op obstakels en oplossingen.
- Vroeg in zwangerschap beginnen met het taalaanbod en ma-maatjes project.
- Verminderen van het vrijblijvende gevoel van taalaanbod: bijvoorbeeld suggestie om officiële uitnodigingsbrief te versturen
- Nadenken over de opbouw van het aanbod. Ideeën over loskoppeling van het verloskundig (medisch) consult en als apart programma aanbieden.

Werving/groepssamenstelling:

- Aandacht voor werving: op meer locaties, gebruik maken van mond op mond reclame.
- Inzetten op bekendheid door vertaald wervingsmateriaal en normaliseren van het aanbod.
- Gevarieerde groep heeft meerwaarde. Goede voorbeelden en handvatten nodig over hoe dit succesvol kan verlopen (e.g. contact met Stichting Centering Pregnancy, met name over rol co-begeleider en vertaling).
- Betrekken van alle verloskundigen in de praktijk bij de werving, hen goed op te hoogte brengen van programma/laten ervaren wat het is.
- Nadenken over doelgroep en gebied: nu gekoppeld aan verloskundigen-praktijk en wijk.
- Er is nog onvoldoende zicht op de reden waarom de werving moeizaam loopt, meer inzicht krijgen.

Toekomst van Lieve Mama

Wat is nodig voor een goede uitvoering van Lieve Mama in de toekomst? Op basis van wat is opgehaald tijdens de evaluatie van de pilot zetten we een aantal geleerde lessen op een rijtje:

1. Zorg bij aanvang voor een heldere structuur van het project en maak duidelijke afspraken over samenwerking, financiën, taakverdeling en tijdsinvestering. Uit de evaluatie blijkt dat er vooraf veel onduidelijk was over de "harde kanten" van het project, terwijl de verwachting wel bestond dat er tijd nodig zou zijn naast de primaire uitvoering. Daardoor was het lastig om extra investeringen te organiseren binnen het eigen werk en kwam de samenwerking onder druk te staan. Dit is een van de grootste barrières gebleken tijdens de uitvoering.
2. Werk vanaf de start samen met de vrouwen en mannen om wie het gaat. Uit de evaluatie blijkt dat alle deelnemers en stakeholders de doelen van Lieve Mama ondersteunen en enthousiast zijn over een gecombineerde aanpak. Uit de evaluatie blijkt echter dat voor de stakeholders bij aanvang niet alle behoeften van deelnemers helder waren. De werving verliep moeilijk en na afloop bleek dat de deelnemers specifieke wensen hadden waaraan niet tegemoet was gekomen. De aansluiting van het aanbod op behoeften van de doelgroep is voor verbetering vatbaar. Door met inwoners samen te werken tijdens de opzet van het programma kunnen de elementen die succesvol zijn worden uitgebreid, sluit het programma beter aan op behoeften en wordt het door de gemeenschap nog beter gedragen.
3. Werk vanuit een heldere visie op integraal werken en richt voorwaarden goed in. De kracht van Lieve Mama is het integrale aanbod. De samenwerking tussen CP, het taalaanbod en het ma-maatjesproject maakt het mogelijk om meer op maat aan te sluiten bij de behoeften van deelnemende vrouwen. Door barrières tijdens de uitvoering van het programma is de

integraliteit van het aanbod onder druk komen te staan. Hoewel alle partners in de basis positief zijn over het gecombineerde aanbod was er geen volledige samenwerking. Het advies is om hier wel op in te blijven zetten en meer te investeren in een gezamenlijke visie op integraal werken. Spreek met elkaar af wat nodig is om elkaar en elkaars aanbod goed te kennen en hoe een eventuele samenwerking met andere wijkpartners eruit moet zien.

4. Investeer in elkaar leren kennen, elkaars vak leren begrijpen en in gezamenlijk eigenaarschap. Zoek de verbinding met elkaar door middel van ontmoetingen en door te leren over elkaars werk, zodat een gezamenlijk gevoel van eigenaarschap ontstaat. Uit de gesprekken blijkt dat uitvoerende partners nog weinig beeld hadden van elkaars werkzaamheden, hoe dat werk georganiseerd was, en elkaar ook niet goed kenden. Sommige afspraken over communicatie en de samenwerking waren niet duidelijk en soms liepen de verwachtingen uiteen. Dat heeft de samenwerking bemoeilijkt en mogelijk het zicht op de gezamenlijke missie wat versmalt.
5. Hanteer in het vervolg een lerende aanpak en experimenteer met kleine processtukjes. Het is gebleken dat Lieve Mama een complex aanbod is, zowel qua organisatie als afstemming. Dit komt onder andere doordat het een nieuw aanbod is, het aanbod uit veel elementen bestaat en er veel verschillende stakeholders betrokken zijn. Bij het vervolg kan een lerende aanpak werken, waarbij tussentijds met inwoners en stakeholders kleine stukjes uit het proces geëvalueerd worden, er direct gezocht kan worden naar oplossingen voor knelpunten zodat de aanpak gaandeweg merkbaar wordt verbeterd. Daarmee erken je ook het feit dat je samen mag leren en creëer je een gevoel van gezamenlijkheid.

COLOFON

Opdrachtgever	Gemeente Utrecht
Auteurs	Dr. K.L. van Bommel (Verwey-Jonker Instituut) M. Keij (Pharos), MSc.
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, oktober 2022.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.